

סימן יח

תבנית סתמית שנתערבה בתבניות חלביות

ראשי פרקים

שאלה

א. חלב – "היתרא בלע" או "איסורא בלע"?

ב. ביטול כלי ברוב

ג. הגעלה מחלב לבשר

תשובה

מסקנות

שאלה *

מי שנתערבה לו תבנית אפיה חלבית בשתי תבניות סתמיות, מה יעשה? אם נניח שניתן להכשיר תבנית אפיה רק ע"י ליבון, יש חשש שתבניות אלו לא יעמדו בכך, ויתקלקלו. לאור זה, האם ניתן לסמוך על ביטול ברוב?

א. חלב – "היתרא בלע" או "איסורא בלע"?

לכאורה חלב נקרא "היתרא בלע", ולכן תבנית חלבית אינה צריכה ליבון, ודי לה בהגעלה (ע"י ע"ז ע"י ע"א; שו"ע או"ח סי' תנ"א סעי' ד', מג"א ס"ק י"א, ט"ז ס"ק ח'). אך הפר"ח (יו"ד סי' צ"ג ס"ק ד' בסופו) כתב שמבשר לחלב מקרי "איסורא בלע". ועיין שד"ח (חלק ז' עמ' 355-350, אסיפת דינים מערכת ה' סי' י"ז) שהאריך בענין זה, והביא מערכה מול מערכה: הרבה פוסקים סוברים דבשר או חלב מיקרי "היתרא בלע", והרבה סוברים דמיקרי "איסורא בלע". ושם (עמ' 353) מסיק בעל השד"ח:

נראה דהניקד להלכה ולמעשה, דמבשר לחלב מקרי "היתרא בלע".

וכן הכריע הגרעק"א (בחי'דושי' ליו"ד, סי' קכ"א ד"ה אלא) שבשר וחלב נחשבים ל"היתרא בלע", יעו"ש. וא"כ אפשר להקל ולהכשיר את התבניות בהגעלה. אלא שתבניות הן מלוכלכות בדרך כלל; וכדי שתועיל להן הגעלה, יצטרכו

* ניסן תשכ"ט.

לשפשף אותן היטב, ויש חשש שלא יצליחו לנקותן כראוי. ולכן יהיה הכרח ללבן אותן לפחות ליבון קל (ע"י שו"ע או"ח סי' תנ"א סעי' ד'), ותבניות ביתיות לא תמיד עומדות בכך. וא"כ חזרה השאלה אם ניתן לסמוך על הרוב.

ב. ביטול כלי ברוב

אלא שיש לספק זה נפק"מ לחומרא: שאכן רק אם נאמר שתבניות אלו צריכות ליבון חמור ואי אפשר ללבן אותן מבלי שיתקלקלו – א"כ לא הוי דבר שיש לו מתירין, והתבנית האסורה בטלה ברוב, כדין יבש ביבש במין במינו. אך אם נאמר שתבניות אלו, די להן בהגעלה מעיקר הדין, והליבון הוא רק לצורך הסילוק של הלכלוך, ובזהירות רבה אולי אפשר ללבנן ליבון קל – א"כ תבנית זו היא "דבר שיש לו מתירין", ואינה בטלה ברוב, וכולן צריכות הגעלה.

וא"כ, גם אם יש חשש שהגעלה לא תועיל משום שלא ניתן לנקות היטב את התבניות, למעשה הגעלה תועיל להן ממה נפשך: אם הן צריכות הגעלה – הרי הגעלנו אותן; ואם ההגעלה לא הועילה להן, הרי יש כאן ביטול ברוב.

אולם יש להקשות על דברינו. כי נראה לומר שאדרבה, כיון שיכול להשתמש בכלי זה לחלב בלבד, א"כ הוי דבר שיש לו מתירין; וכמו שכתב הרי"ף (חולין דף ל"ב ע"ב), שדבר שיש לו מתירין עכשיו לאוכלו בלי בשר, חמיר טפי מדבר שיש לו מתירין לאחר זמן; ואפילו בשאינו מינו לא בטיל, וכמו שהר"ן (נדרים נ"ב ע"א ד"ה וקשיא) ביאר את דבריו.

וא"כ על כרחנו צריכים אנו לומר שאי אפשר לסמוך כאן על ביטול ברוב, אלא יש צורך להגעיל את התבניות. ובהגעלה סגי, בתנאי

התבניות ולהגעיל או ללבן אותן ליבון קל, ואז כולן נעשות סתמיות.

שיהיו נקיות היטב. ולחילופין אפשר ללבן את התבניות ליבון קל בזהירות, כך שכל השומן יישרף, אך הכלי יישאר שלם.

מסקנות

- א. לדעת רוב הפוסקים, חלב ובשר מוגדרים כ"היתרא בלע", ולכן אינם חייבים ליבון אלא הגעלה.
- ב. כלי שאינו סתמי, יש לו דין של "דבר שיש לו מתירין", ואין לסמוך בו על ביטול ברוב.
- ג. אמנם לכתחילה אין להכשיר כלי חלבי לשם שימוש לבשר, אבל אם הכלי נעשה חלבי באקראי, וכן אם מטרת ההכשרה היא לשימוש סתמי – מותר.

ג. הגעלה מחלב לבשר

אך בהגעלה ישנה בעיה נוספת: המג"א (אר"ח סי' תק"ט ס"ק י"א ד"ה ומכאן) כתב שאין להגעיל מחלב לבשר. אך למעשה יש לומר שמחלבי לסתמי מותר (וכ"כ בדרכ"ת סי' קכ"א ס"ק נ"ט). ורק כלי שהשתמשו בו לכתחילה לחלב או לבשר, הוא שאסור בהגעלה מזה לזה; אך כשהדבר אירע במקרה, מותר (וכ"כ בדרכ"ת שם).

תשובה

למעשה נראה שיש לנקות היטב את שלוש

סימן יט

חיוב אורח בטבילת כלים

אם יש איסור מהתורה להשתמש בכלים שאינם טבולים: לדעת ה"איסור והיתר" (כלל נ"ח סעי' פ"ה) ועוד ראשונים (עי' אנציקלופדיה תלמודית ערך טבילת כלים הע"י 37), אסור להשתמש בכלים שאינם טבולים. וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' ק"כ סעי' ח' בהג"ה). ובאו"ז (פסקי ע"ז סי' רצ"ג) כתב שזהו איסור תורה הנלמד מגזירת הכתוב. אך לדעת הסוברים שאין איסור להשתמש בכלי לפני טבילה (הגה"מ הל' מאכלות אסורות פי"ז אות ח'), או אם נניח שהאיסור הוא רק מדרבנן (כדלקמן אות ב"ג), יש לומר שזו גזירה על בעה"ב שלא ישתמש ללא טבילה, בגלל חשש שמא ישכח ולא יטבול. א"כ אין כאן איסור "חפצא", על הכלי, אלא חיוב "גברא", על בעה"ב. וכשבעה"ב לא טבל, האורח אנוס הוא. ומצינו שבמקום אנוס, כשאין אדם יכול לקיים מצוה, אינו אסור בשימוש באותו דבר.

ראשי פרקים

שאלה

- א. האיסור להשתמש בכלים שאינם טבולים
 - ב. שיטת ה"איסור והיתר" ומהר"ח אורזרוע
 - ג. איסור טבילת כלים בשבת וביו"ט
 - ד. טבילת כלים באורח
 - ה. אנוס בטבילת כלים
- תשובה
מסקנות

שאלה *

מי שמתארח בביתו של אדם שלא הטביל את כליו, האם מותר לו לאכול שם?

א. האיסור להשתמש בכלים שאינם טבולים

נראה לענ"ד שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים,

* ניסן תש"ן.